

Л. С. ОРИЩИН (магістр)
Львівський державний університет внутрішніх справ

НЕРЕАЛІСТИЧНИЙ ОПТИМІЗМ ПРИ ПЛАНУВАННІ МАЙБУТНЬОГО У СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У статті розглянуто способи планування майбутнього молоддю на теоретичному та емпіричному рівнях. Планування свого майбутнього є природним процесом для будь-якої людини, що надає почуття впевненості у завтрашньому дні. З метою вивчення особливостей бачення власного майбутнього використовувалося авторська методика. Дані отримані у дослідженні вказують на переважаючий нереалістичний оптимізм молодих людей, які прийняли участь у дослідженні – подіям, що були оцінені позитивно надавалася висока ймовірність здійснення. При цьому події, котрі були оцінені як негативні вважалися малоімовірними. Досліджувані були впевненими у своєму майбутньому. Сфери пов'язані із спілкуванням мали високі оцінки та були високо ймовірними.

Ключові слова: планування майбутнього, нереалістичний оптимізм, оцінка події, ймовірність події.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасна молодь у своїх роздумах про майбутнє характеризується швидкими рішеннями, не проявляє схильності до надмірних зважувань усіх можливих перспектив. Умови життя сьогодні, а зокрема домінантність змін та швидкий ритм перебігу останніх не дають шансів скрупульозному плануванню на лонгїтюдну перспективу. Відсутність впевненості у завтрашньому дні змушує відмовитися від передбачень того якими можуть бути наступні роки. Згадані обставини можуть призводити до повної відмови від планування та передбачення подій оскільки ці види діяльності втрачають свій повний сенс та значимість. Основною метою може бути тільки переживання актуальних життєвих подій [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблематикою вивчення психологічних особливостей молоді у умовах суспільної нестабільності займалися У. Бек, Х. Свіда-Зенба, Т. Левовіцкі, В. Сікорський [1; 5; 3; 4]. Способи та шляхи планування майбутнього розглядалися та аналізувалися у працях Х. Свіди-Зенби, Н. Вейнштейна, Н. Фішбейна та І. Айзена [5; 6; 2].

Вирішення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Планування свого майбутнього є природним процесом для будь-якої людини, що у свою чергу надає почуття впевненості у завтрашньому дні. Молодь також повинна певним чином думати про своє майбутнє. У переважній більшості випадків у відповідь на запитання: „Яким буде Твоє майбутнє?” молода особа відповідає: „не знаю”, „ніколи не замислювався(лася) над цим”, „не хочу про це думати” [5]. Можна тільки спробувати запланувати собі щось не значне, наприклад, що може статися у певному місці з конкретною людиною у чітко визначеному часі.

Проте, з іншого боку спосіб життя сучасної молоді має свою логіку і не є тотальним хаосом. Юнаки та юнки прагнуть сконструювати своє майбутнє у короткотерміновій перспективі. Основною властивістю цих планів є еластичність, синхронність зі змінами та багатоваріантність. Можливо, коли бачення майбутнього уже не настільки непорушне і структуроване, то незреалізованість плану уже не викликає стресових переживань, а навпаки стає новим стимулом для побудови нових планів на ще коротший період часу і ще більш еластичних.

Т. Левовіцкі вважає, що життєві плани – це сукупність цілей кожної людини а також засобів для їх реалізації. Автор прирівнює планування майбутнього молоддю до проектування бачення майбутнього. Уявні образи власного майбутнього перетворюються у реальні життєві плани, а згодом стають основними концептуальними поняттями. Відмінності у способах планування полягають у відмінностях тих соціальних середовищ до яких належать молоді люди, а також у колі інтересів та задіяності – що становлять основні джерела інформації про майбутні прагнення молоді [3].

Нейл Вейнштейн вважає, що оцінка інформації у умовах ризику та невпевненості, яка містить декілька варіантів розвитку подій, залежить від того наскільки легко чи важко можна буде уникнути негативних наслідків (або ж поборити їх). Саме тому, на думку автора у ситуації неокреслених, з непередбачуваними наслідками молода людина часто не планує та не робить важливих дій та вчинків. Відносно підходів до планування майбутнього Нейл Вейнштейн, який є автором теорії

нереалістичного оптимізму, постулює нерівномірну оцінку ймовірності подій, які можуть трапитися у житті людини. На його думку люди оцінюють ймовірність позитивної події, яка має статися з ними особисто, на рівні вище середнього, а ймовірність негативної події у їхньому житті з дуже низькою ймовірністю [6].

В. Сікорський ґрунтуючись на результатах власних досліджень кола інтересів та цінностей молоді робить узагальнення, що сферами, яким у плануванні відводиться провідна роль є: матеріальний рівень та родинне щастя. Багато уваги молоддю приділялося соціальним контактам, спілкуванню з друзями та колегами. При цьому високо цінувався також рівень особистого розвитку. Для досягнення поставлених цілей молодь вважала за потрібне докласти всіх зусиль, працювати та реалізовувати свої вміння на практиці [4].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є вивчення особливостей бачення свого майбутнього сучасними молодими людьми, дослідження наскільки планування майбутніх подій є оптимістичним і чи цей оптимізм можна назвати нереалістичним.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На основі проаналізованого теоретичного матеріалу притутимо, що сучасна молодь буде характеризуватися нереалістичном оптимізмом при оцінці подій, які можуть трапитися у майбутньому, та в основному цінуватимуть сфери життя пов'язані з соціальними контактами.

З метою вивчення особливостей бачення власного майбутнього використовувалося авторська методика складена у співавторстві з професором Варшавського університету, доктором психологічних наук Марією Левіцкою*. Методика базується на двох теоріях: теорії нереалістичного оптимізму Нейла Вейнштейна [6] та теорія установок, переконань Фішбейна і Айзена [2]. Методика складається 45 подій котрі можуть трапитися або ж ні, у житті досліджуваного (наприклад високий рівень зарплатні після навчання, розлучення, або ж навпаки вдале подружнє життя, еміграція і т.п.). Досліджуваних просили оцінити кожне твердження два рази: перший раз потрібно було оцінити від нуля до десяти (де десять максимальна оцінка) наскільки воно позитивне чи негативне, другий раз оцінювалася ймовірність того що ця подія трапиться, аналогічно у шкалі від нуля до десяти (де десять максимальна ймовірність). За міру надмірного оптимізму вважатимуться високі показники ймовірності надані позитивно оціненим подіям (показник добутку оцінка x ймовірність, що коливався у межах від 0 до 100) та низькі показники ймовірності для негативнооцінених подій (показник добутку оцінка x ймовірність, що коливався у межах від 0 до 100).

У дослідженні взяло участь 92 респонденти, котрі були студентами Львівського національного університету ім. І.Я.Франка: 47 студентів напрямку психологія, 19 - хімічного факультету, 26 студентів прикладної математики. 75 % (69 осіб) були жінками, 25 % (23 особи) – чоловіки. Вік досліджуваних коливався від 19 до 38 років ($M=21,2$, $SD= 2,05$). Дослідження проводилося у групах 20-30 осіб. Робота у кожній групі тривала біля 1,5 години.

З метою реалізації основних дослідних завдань, що визначають мету публікації, та перевірки робочої гіпотези розглянуто можливість оптимізації та культурної адаптації Шкали бачення власного майбутнього для молоді, котра прийняла участь у дослідженні, було проведено багатфакторний аналіз на усіх 45 твердженнях. У підсумку Шкала бачення власного майбутнього була скорочена до 25 тверджень, котрі репрезентують основні сфери життя пропорційно до їх факторного навантаження. Твердження, які були змістовно подібними до інших і при цьому мали слабкі факторні навантаження були усунутими з кінцевої версії опитувальника.

У Таблиці 1 представлені середні суб'єктивних оцінок подій та середні ймовірностей наданих для них а також середні добутків оцінки x ймовірність 25 подій, що залишилися у наслідок факторної оптимізації і були найбільше значимими. Дані отримані у дослідженні вказують на переважаючий оптимізм молодих людей, які прийняли участь у дослідженні – подіям, що були оцінені позитивно (вище 5,00) надавалася висока ймовірність здійснення (вище 5,00); і при цьому події, котрі були оцінені як негативні (нижче 5,00) вважалися малою ймовірними (нижче 5,00). Досліджувані були у високій мірі впевненими у своєму майбутньому (дуже рідко оцінки ймовірності того що подія трапиться коливалися у межах 5,00) оцінки у даній досліджуваній групі загалом були дуже споларизованими. Сфери пов'язані із спілкуванням та важливими соціальними контактами мали високі оцінки та були високою ймовірними.

За допомогою факторного аналізу виділено події – твердження, що описують майбутнє та мають високі показники факторного навантаження, також рівномірно презентують позитивні та негативні ймовірні події зі змістовно різних важливих для молоді сфер життя, яким надавався широкий діапазон їх ймовірного здійснення.

Вище наведені результати підтверджують робочі припущення про нереалістично-

оптимістичні надаштування досліджуваної молоді та орієнтацію на соціальні сфери життя.

Таблиця 1.

Середні значення оцінок та ймовірностей оптимізованої шкали бачення власного майбутнього для досліджуваної групи.

	Оцінка події	SD-оцінка	Ймовірність	SD-ймов.	оцінка х ймовір.	SD – оцінка х ймовір
1. Вийду заміж(одружуся) з людиною, яка буде мене любити (кохати)	9,01	1,75	7,87	2,67	71,77	29,73
2. Моє життя буде цікавим	8,71	2,04	7,85	1,96	69,83	25,67
3. У мене буде час на приємні речі і хобі	8,93	1,38	7,65	1,95	69,59	21,53
4. Буду мати гарну роботу	8,91	1,73	7,56	2,25	68,40	25,83
5. У мене буде щасливе сімейне життя	8,93	2,16	7,52	2,39	67,63	28,63
6. Стан мого здоров'я буде добрим	8,84	1,71	7,19	2,41	64,65	25,94
7. Інші люди поважатимуть мене	8,39	1,78	7,46	2,15	63,71	25,08
8. Буду мати багато друзів	8,08	2,23	7,04	2,44	59,98	28,78
9. У мене буде власна квартира	8,60	2,05	6,52	2,65	57,57	28,90
10. Займатиму керівну посаду	7,47	2,09	5,65	2,44	44,07	25,60
11. Буду багатим(-ою)	7,28	2,22	5,20	2,56	38,84	25,68
12. Буду відомою людиною	6,18	2,64	5,07	2,37	33,40	23,14
13. Інші заздритимуть моєму способу життя	4,37	2,75	3,98	2,41	20,22	20,51
14. Працюватиму фізично	3,64	2,52	3,34	2,46	15,31	17,14
15. Вийду на постійне проживання за кордон	3,54	2,76	2,70	2,68	13,64	19,94
16. Мені не вдасться зробити вдалу кар'єру на роботі	2,49	2,70	3,29	2,84	11,69	19,17
17. Часто буду змінювати місце роботи	2,91	2,19	3,18	2,48	11,19	13,45
18. Буду жити у місці, яке не зноситиму	1,90	2,54	2,59	2,42	8,26	16,47
19. Мені буде важко у фінансовому плані	2,07	2,44	3,06	2,43	7,28	12,99
20. Залишуся самотнім(-ою)	1,53	2,17	2,07	2,54	5,07	11,30
21. У мене будуть проблеми зі здоров'ям	1,27	1,83	3,01	2,46	4,05	7,39
22. Буду безробітним(ою)	1,12	2,35	2,00	2,53	3,34	10,00
23. Моє сімейне життя буде нещасливим	,92	1,92	1,48	1,89	2,78	8,52
24. Мій шлюб закінчиться розводом	,75	1,41	1,39	1,97	2,13	7,25
25. У мене будуть борги, яких не зможу заплатити	,51	1,39	1,07	1,79	1,12	4,61

З метою визначення основних показників оптимізму у групі досліджуваних, проводився багатофакторний аналіз для тверджень оптимізованої Шкали бачення власного майбутнього.

Факторний аналіз проводився двома базовими методами: за допомогою критерію Кайзера з ротацією Varimax (кількість ітерацій 8), було виявлено п'ять основних чинників, що виділилися у даній матриці компонент і пояснювали основні сфери бачення власного майбутнього у досліджуваної молоді, ці чинники не були нижчими за факторне значення 2. Два перші чинники містили у собі

позитивні події (перший – загально-позитивний та третій названий „Грандіозний успіх”). Інші два чинники склалися з негативних подій (другий чинник – події пов’язані з роботою та п’ятий чинник – події пов’язані з близькими людьми та сімейним життям). Четвертий чинник було важко пояснити через малу кількість факторів, котрі його формують.

Таблиця 2.

Результати оптимізованого факторного аналізу на добутках ймовірностей та оцінок майбутніх подій (ротація Varimax)

	Чинники				
	1 загально- позитивни й	2 негативни й робота та фінанси	3 грандіо зний успіх	4 змішани й	5 негативни й – самотність та сім’я
<i>1. Вийду заміж(одружуся) з людиною, яка буде мене любити (кохати)</i>	,498	,030	,102	,147	-,569
<i>2. Моє життя буде цікавим</i>	,673	,116	,179	-,231	-,104
<i>3. У мене буде час на приємні речі і хобі</i>	,775	,139	,067	,001	-,026
<i>4. Буду мати гарну роботу</i>	,721	-,116	,182	,012	,079
<i>5. У мене буде щасливе сімейне життя</i>	,567	,043	,148	,081	-,409
<i>6. Стан мого здоров’я буде добрим</i>	,675	-,142	,004	-,016	-,114
<i>7. Інші люди поважатимуть мене</i>	,781	-,074	,246	-,248	,009
<i>8. Буду мати багато друзів</i>	,554	,189	,187	-,212	-,045
<i>9. У мене буде власна квартира</i>	,507	-,067	,453	,148	,038
<i>10. Займатиму керівну посаду</i>	,379	-,003	,561	,200	-,213
<i>11. Буду багатим(-ою)</i>	,276	-,033	,559	,015	-,398
<i>12. Буду відомою людиною</i>	,216	,003	,484	-,028	-,139
<i>13. Інші заздритимуть моєму способу життя</i>	,221	,148	,450	,075	-4,94E-005
<i>14. Працюватиму фізично</i>	-,262	,420	,191	-,037	-,164
<i>15. Вийду на постійне проживання за кордон</i>	,015	,040	,692	-,136	,184
<i>16. Мені не вдасться зробити вдалу кар’єру на роботі</i>	-,171	,405	-,009	,320	-,207
<i>17. Часто буду змінювати місце роботи</i>	,057	,685	,254	,008	,132
<i>18. Буду жити у місці, яке не зноситиму</i>	-,147	,447	-,003	,428	-,214
<i>19. Мені буде важко у фінансовому плані</i>	,128	,714	-,142	,085	,033
<i>20. Залишуся самотнім(-ою)</i>	-,244	,032	,047	,029	,547
<i>21. У мене будуть проблеми зі здоров’ям</i>	-,352	,307	,122	,189	,287
<i>22. Буду безробітним(ою)</i>	-,273	,352	-,011	,361	,018
<i>23. Моє сімейне життя буде нещасливим</i>	,035	,568	-,128	,035	,586
<i>24. Мій шлюб закінчиться</i>	,094	,313	-,144	-,052	,463

<i>розводом</i>					
25. У мене будуть борги, яких не зможу заплатити	-0,49	,108	,067	,771	,425

Загальна тенденція групування факторів також підтверджує робочі припущення про домінування нереалістичних оптимістичних установок у досліджуваній молоді.

Висновки та результати дослідження. У підсумку можна стверджувати наступне. Стратегія бачення власного майбутнього ґрунтується на основній системі ціннісних переконань та установок і у найбільшій мірі стосується сімейної сфери та сфери міжособистісних стосунків також професійної самореалізації. Досліджувана молодь була схильна оцінювати з високою ймовірністю події, що їй подобалися, були позитивними та як низькоїмовірні ті майбутні події які оцінювалися як негативні. Досліджувані були схильними до надання крайніх оцінок. Події групувалися виключно по принципу позитивного чи негативного ставлення та відповідно високої та низької ймовірності здійснення, що підтверджує припущення про нереалістично оптимістичний підхід при плануванні майбутнього.

Перспектива подальших розвідок у даному напрямку може стосуватися взаємопов'язаності бачення власного майбутнього з особливостями особистості та сфери соціальної взаємодії. Варто також розширити діапазон дослідження у різних вікових та соціальних категоріях.

Список використаної літератури

1. Beck U. Społeczeństwo ryzyka. W drodze do innej nowoczesności / U. Beck. - Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR., 2004. – 372 s.
2. Fishbein M. Belief, attitude, intention and behavior: an introduction to theory and research / M. Fishbein, I. Ajzen. – 1975. – 575 s.
3. Lewowicki T. Aspiracje dzieci i młodzieży / T. Lewowicki. - Warszawa: PWN., 1987. – 244 s.
4. Sikorski W. Aspiracje młodzieży uczącej się i ich tło rozwojowe / W. Sikorski. - Opole., 1999. – 133 s.
5. Świda Ziemia H. Młodzi w nowym świecie / H. Świda Ziemia. - Kraków: Wydawnictwo Literackie., 2005. – 302 s.
6. Weinstein N. What does it mean to understand a risk? / N. Weinstein // Evaluating risk comprehension. Journal of the National Cancer Institute Monographs. - No. 25. – 1999. – PP. 15-20.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2013

Л. С. Оришин. Нереалистический оптимизм при планировании будущего у современной молодежи.

В статье рассмотрены способы планирования будущего молодежью на теоретическом и эмпирическом уровнях. Планирование своего будущего является естественным процессом для любого человека, который предоставляет чувство уверенности в завтрашнем дне. С целью изучения особенностей виденья собственного будущего использовалось авторская методика. Данные получены в исследовании указывают на преобладающий нереалистичный оптимизм молодых людей, которые приняли участие в исследовании, - событиям, которые были оценены положительно предоставлялась высокая вероятность осуществления. При этом события, которые были оценены как негативные, считались маловероятными. Исследуемые были уверенными в своем будущем. Сферы связаны с общением имели высокие оценки и были высоковероятными.

Ключевые слова: планирования будущего, нереалистичный оптимизм, оценка события, вероятность события.

L. Oryshchyn. Unrealistic Optimism in Modern Youth Future Planning

Planning own future is a natural and engaging process for everyone and especially for young people. It helps them bring stability and life confidence. This article describes how young people approach planning of their future by using new methodology developed with the Warsaw University professor Marie Lewicka. It provides both theoretical and empirical analysis of the concern. Main result is that young people engage more in short term planning of their future rather than a long term. This stands in line with the theoretical findings of professor Weinstein (1999) about unrealistic optimism of people. The idea behind it is that people tend to put higher than average probability on positive event in their future rather than negative

events. Empirical findings of the article use approach of Sikorski (1999) in terms of main areas of life where young people are making plans. According to Sikorski those are: social contacts, interaction with friends and personal development. Events were associated with these areas and individuals were asked to evaluate them on a scale from 0 to 10 of being positive or negative with 0 – strictly negative and 10 – strictly positive. Additionally participants were asked to put high or low probability tags on events. As a result, positive events were evaluated with high probability of realization and negative events were considered improbable. Such positive development as communication and fostering of important contacts received high estimation and were marked as highly probable. Interesting additional result is that the participants were highly certain in their future. Main results of the paper bring additional support to the hypothesis about over optimistic approach to future planning among young people.

Key words: *planning future, unrealistic optimism, estimation of event, probability of event.*